

Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu *,
Wydział Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii Politechniki Opolskiej **,
University School of Physical Education in Wrocław *,
Faculty of Physical Education and Physiotherapy, Technical University of Opole **

ALICJA SZEMRAJ-LOCHYŃSKA **, URSZULA SUPIŃSKA *,
MAGDALENA KÜBLER *

***The system of value indispensable in occupation of teacher of physical
education in the students' opinion***

**System wartości niezbędny w zawodzie nauczyciela wychowania fizycznego w opinii
studentów**

„Trudno jest pisać w świecie tak gwałtownej
przemiany. Wszystko osuwa się spod nóg,
zmieniają się symbole, punkty orientacyjne
nie mają już miejsc stałych”
(Ryszard Kapuściński)

System wartości w życiu człowieka ma kluczowe znaczenie w podejmowaniu decyzji tak życiowych jak i zawodowych. Pełni on rolę podłoża etycznego, drogowskazu w wyborach decyzji i działań dotyczących samorozwoju człowieka, szczególnie w trudnych sytuacjach życiowych, kiedy racjonalne przesłanki zdają się być niewystarczające. Wtedy system wartości daje poczucie bezpieczeństwa wybranej drogi, stwarza możliwości nie tylko konsekwencji w wyborach, ale i konstruktywnych zmian wraz z poznaniem i doświadczeniem człowieka. Jedną z dziedzin realizowania wartości jest działalność wychowawcza [2]. Wszędzie tam, gdzie realizowane są procesy wychowawcze, w mniejszym lub większym stopniu napotykamy na problemy związane z wartościowaniem sytuacji, zdarzeń, konfliktów, ich interpretacją, aby w konsekwencji podjąć działania zmierzające do optymalnych rozwiązań. W sytuacji kryzysu wartości, zagrożeń procesów wychowawczych niezbędne jest poszukiwanie, a także formułowanie nowej aksjologii edukacji, oraz przyjęcie takich orientacji, które pozwolą na ukierunkowanie działań na problemy współczesności [1]. Odnowy wymaga edukacja nauczycielska. Kształcenie w wyższych uczelniach, programy i treści przedmiotowe, formy ich realizacji muszą uwzględniać rzeczywisty świat i jego przeobrażenia.

Reforma edukacyjna stworzyła nowe możliwości autonomicznie działającemu nauczycielowi. Szkoła ma obowiązek, szczególnie w pracy wychowawczej, przekazywać uczniom pewien system wartości, niezbędny dla kreatywnego spełniania się w życiu.

Celem naszej pracy jest poznanie systemu wartości w samoocenie badanej populacji męskiej, kształtujący się w trakcie studiów zawodowych.

Pytania badawcze:

1. Jakie zmiany w systemie wartości badanych nastąpiły w trakcie pełnego, trzyletniego cyklu edukacyjnego?
2. Jakie wartości niezbędne w pracy nauczyciela wychowania fizycznego, w opiniach respondentów, okazały się najbardziej stabilne?
3. Jaki jest przebieg wartości witalnych; „życia”, „zdrowia”, i „sprawności fizycznej” w opinii badanych studentów?

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, technikę ankietową, Kwestionariuszem LKS/2000 [4]. Do konstrukcji narzędzia wybrano listę trzydziestu wartości dla zawodu nauczyciela, przedstawioną przez Denka [3], którą zmodyfikowano do potrzeb wychowania fizycznego. Materiał faktograficzny zebrano czterokrotnie, wśród studentów jednego rocznika Kolegium Karkonoskiego, słuchaczy Instytutu Pedagogiki, specjalność Pedagogika Opiekuńcza z Wychowaniem Fizycznym. Pierwsze trzy pomiary dokonano w październiku kolejno 2000, 2001 i 2003 r. Ostatni, czwarty pomiar przeprowadzono w miesiącu czerwcu 2003 r. Ankietowani wybierali 10 z przedstawionych alfabetycznie 30 wartości, które ich zdaniem są najważniejsze w pracy zawodowej nauczyciela wychowania fizycznego oraz nadawali im rangę, według stopnia imperatywności od 1-10 punktów. Ranking wartości został ustalony przez przeliczenie wskazań na punkty (według klucza 1 miejsce – 10 pkt, 2 – 9 itd.).

Materiał faktograficzny analizujemy w rankingu o charakterze stabilnym i zmiennym. Zmienność wartości w rankingu, ma charakter tendencji; zwykłych, względnie stabilnych, zniżkowych bądź przemiennych.

WYNIKI BADAŃ I ICH ANALIZA

Ciągłość badań pozwala prześledzić zmiany, jakie nastąpiły w opiniach badanych wraz z ich kształceniem (poznaniem i umiejętnościami) i doświadczeniem życiowym w trzyletnim cyklu edukacyjnym. Z pierwszych dziesięciu wartości wskazanych przez respondentów w pierwszym badaniu, dziewięć z nich powtarzało się w latach następnych jednak w różnej kolejności (tab. 1). Najbardziej stabilna jest „odpowiedzialność”, bowiem we wszystkich pomiarach okazała się najważniejsza i umieszczona na pierwszym miejscu. „Wiedza”, z czwartego miejsca na początku studiów ustabilizowała się w kolejnych trzech wyborach na miejscu drugim. „Zdrowie” jako wartość w opiniach respondentów wykazała tendencje nieznacznie spadkowe, bowiem w pierwszym pomiarze, umieszczona na drugim miejscu, w dwóch kolejnych na trzecim, aby ostatecznie ustabilizować na miejscu czwartym.

Tabela 1. Ranking wartości uznawanych za najważniejsze w zawodzie nauczyciela wychowania fizycznego w opinii badanej populacji studentów

Wartości	miejsce	badanie1		miejsce	badanie2		miejsce	badanie3		miejsce	badanie4	
		N=37			N=34			N=37			N=31	
		pkt	%		pkt	%		pkt	%		pkt	%
odpowiedzialność	1	239	91,7	1	240	86,5	1	226	0,0	1	176	87,1
zdrowie	2	192	80,6	3	185	78,4	3	204	2,9	4	141	67,7
sprawność fizyczna	3	182	88,9	4	154	75,7	4	138	11,8	6	114	74,2
wiedza	4	156	77,8	2	224	81,1	2	209	0,0	2	156	74,2
mądrość	5	131	61,1	6	128	59,5	5	118	2,9	3	148	71,0
przyjaźń	6	131	61,1	10	77	56,8	8	100	2,9	9	87	54,8
tolerancja	7	125	61,1	5	146	73,0	6	112	5,9	5	118	64,5
życie	8	121	44,4	8	106	32,4	9	95	0,0	10	75	38,7
praca	9	80	44,4	9	80	48,6	13	52	5,9	11	65	45,2
rodzina	10	67	36,1	11	67	29,7	7	104	2,9	7	100	58,1
prawda	11	61	41,7	7	113	51,4	11	75	5,9	8	98	54,8
dobro	12	56	30,6	13	59	32,4	16	40	8,8	14	50	35,5
Bóg	13	53	19,4	26	6	5,4	18	24	0,0	24	12	12,9
radość	14	53	33,3	16	45	32,4	21	14	0,0	15	50	32,3
zadowolenie	15	52	27,8	17	40	32,4	15	41	0,0	19	23	16,1
ojczyzna	16	50	19,4	19	38	13,5	26	6	2,9	18	24	16,1
godność	17	49	38,9	14	55	29,7	14	48	8,8	16	38	19,4
zaradność	18	47	27,8	12	62	37,8	12	58	2,9	12	58	32,3
miłość	19	36	25,0	18	40	18,9	10	77	0,0	13	56	35,5
demokracja	20	28	16,7	25	12	10,8	27	6	2,9	23	14	12,9
wiara	21	26	22,2	15	53	32,4	23	10	5,9	25	8	12,9
patriotyzm	22	22	11,1	24	13	10,8	19	22	5,9	20	23	22,6

Wartości	miejsce	badanie1		miejsce	badanie2		miejsce	badanie3		miejsce	badanie4	
		N=37			N=34			N=37			N=31	
		pkt	%		pkt	%		pkt	%		pkt	%
talent	23	19	19,4	27	3	5,4	17	36	5,9	17	25	19,4
wolność	24	19	8,3	20	31	13,5	20	20	5,9	22	17	12,9
pieniądz	25	15	11,1	22	17	16,2	24	9	2,9	21	20	16,1
solidarność	26	13	8,3	23	14	13,5	22	14	0,0	26	4	3,2
bohaterstwo	27	10	5,6	21	22	8,1	30	0	0,0	27	3	3,2
piękno	28	7	5,6	28	3	2,7	29	2	5,9	30	0	0,0
kariera	29	3	8,3	29	3	5,4	25	7	0,0	28	1	3,2
władza	30	0	0,0	30	1	2,7	28	3	0,0	29	1	3,2

Tendencje spadkowe dotyczą „sprawności fizycznej”, bowiem w ciągu trzech lat z trzeciego w rankingu pierwszym, czwarte w dwóch kolejnych pomiarach i ostatecznie badani umieścili ją na miejscu szóstym. Spadek obserwujemy, również w randze wartości, jaką jest „życie”. Respondenci mimo stabilizacji w dwóch pierwszych pomiarach (ranga ósma), umieścili kolejno na miejscu dziewiątym i ostatecznie na dziesiątym (tab. 1).

Tendencje zmienne dotyczą „mądrości” i „pracy”. Pierwsza z nich, pierwotnie umieszczona w środku rankingu (poz. 5), w drugim pomiarze o jedną rangę wyżej, aby ostatecznie ustabilizować ją na miejscu trzecim. „Praca” jako wartość w pomiarze pierwszym i drugim została skategoryzowana przez badanych na miejscu dziewiątym, straciła na znaczeniu o cztery miejsca w pomiarze trzecim (poz. 13), aby w ostatnim znowu zyskać dwa miejsca wyżej (tab. 1).

Tendencje zmienne, także dotyczą umieszczonej w pierwszym badaniu na miejscu 10 „rodziny”. W drugim pomiarze w opiniach respondentów straciła znaczenie o jedno miejsce, a w dwóch kolejnych nabrała mocy o cztery kategorie wyżej.

Największa rozpiętość o charakterze zmiennym dotyczy „Boga” i „wiary”. „Bóg” w pierwszym pomiarze został umieszczony na miejscu 13, w drugim natomiast na 26, tak więc obserwujemy więc spadek, aż o trzynaście miejsc. Natomiast widoczny jest wzrost znaczenia tej wartości w pomiarze trzecim o siedem rang, aby w ostatnim badaniu znowu ją obniżyć o sześć pozycji. (tab. 1). „Wiara” w opinii badanych pierwotnie umieszczona w hierarchii na 21 miejscu, w drugim pomiarze zyskała znaczenie o 6 miejsc, aby w kolejnym, badani obniżyli jej rangę o osiem miejsc i w ostatnim o jeszcze dwa. Najmniejsze znaczenie badani nadali wartościom takim jak „piękno”, „kariera” i „władza”.

Wartości witalne, czyli „życie”, „zdrowie”, „sprawność fizyczna” w rankingu stopnia imperatywności zostały umieszczone przez respondentów wśród dziesięciu najbardziej pożądanym w zawodzie nauczyciela wychowania fizycznego (tab. 1). „Życie” jako wartość wydaje się być semantycznie nadrzędne do dwóch pozostałych, jednak w opinii badanych zostało sklasyfikowane niżej niż „zdrowie” i „sprawność fizyczna”.

Wartości witalne, mimo tendencji spadkowych w przebiegu studiów, pozostały wśród dziesięciu najważniejszych. Fakt ten ma kluczowe znaczenie dla szkolnej edukacji zdrowotnej. Promowanie zdrowia musi się odbywać w atmosferze osobistego wyboru i społecznej odpowiedzialności. W procesie tym podmioty edukacyjne mogą dostrzekać do kontroli nad stanem własnego zdrowia, tzn. uświadamiać sobie zagrożenia, podejmować decyzje przeciwdziałające im oraz działać w myśl tych ustaleń. Temu procesowi sprzyja zdrowy styl życia, promowany przez kreatywnego nauczyciela [6].

Jest to o tyle ważne, ponieważ aktualnie realizowaną w programie studiów koncepcją wychowania fizycznego jest wychowanie do wartości ciała [5].

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

System wartości najbardziej istotnych dla zawodu nauczyciela wychowania fizycznego w opinii badanych studentów, prezentowany w badaniach ulega zmianom. Załedwie jedna z wartości ma charakter stabilny, pozostałe w różnym stopniu i nasileniu, ulegają zmianie w trakcie studiów.

1. Ranking stopnia imperatywności dziesięciu najważniejszych wartości, w opinii badanych, w trzyletnim cyklu edukacyjnym ma charakter zmienny o różnym nasileniu.
2. Największa stabilność w opinii badanych studentów dotyczy „odpowiedzialności”, która w ciągu trzech lat studiów pozostała w hierarchii na pierwszym miejscu.

3. Wartości witalne, mimo iż wykazują tendencje spadkowe (od jednej do trzech rang), pozostały wśród dziesięciu najistotniejszych dla zawodu nauczyciela wychowania fizycznego.

Badani to ludzie młodzi, którzy ukończyli wyższe studia zawodowe uzyskując licencjat i najczęściej podejmują dalszą edukację. System ich wartości nie jest i nie może być stały, bowiem wraz z nabywaniem doświadczenia życiowego oraz zdobywaniem wiedzy i umiejętności zawodowych, ulega ciągłym modyfikacjom. Trudno określić genezę i bezpośrednie przyczyny zachodzących zmian, bowiem czynników mających wpływ na samorozwój człowieka jest bardzo wiele i są trudne do jednoznacznego określenia.

PIŚMIENNICTWO

1. Banach C. Edukacja. Wartość. Szansa., WNAP, Kraków, 2001, s. 183
2. Cichoń W., Wartości. Człowiek. Wychowanie. Zarys problematyki aksjologiczno-wychowawczej., WUJ, Kraków, 1996
3. Denek K., Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej, w: Adam Marszałek, Toruń, 1999
4. Guła-Kubiszewska H., Lewandowski M., Supińska U., The image of a physical education teacher in the opinion of first year students of the academy of physical education, International Scientific Conference, 22-23.06.2000, Liberec (Czechy).
5. Pawłucki A., Wychowanie jako kulturowa rzeczywistość. Na przykładzie wychowania do wartości ciała, AWF, Gdańsk – Oliwa, 1992
6. Żukowska Z., Nauczyciel kreatorem zdrowia w reformującej się szkole, WFiZ, 1999, nr 5, s. 175

STRESZCZENIE

W naszym doniesieniu, podjęliśmy próbę analizy systemu wartości niezbędnych dla zawodu nauczyciela wychowania fizycznego w opinii studentów, na przestrzeni trzyletniego cyklu edukacyjnego. Podmiotem badawczym jest jeden rocznik studentów Instytutu Pedagogiki Opiekuńczej z Wychowaniem Fizycznym Kolegium Karkonoskiego. Szkoła na wszystkich poziomach edukacyjnych ma obowiązek kształtowania u uczniów system wartości, a więc problematyka poruszona w naszej pracy jest ciekawa i wartościowa dla poznania naukowego. Analiza i synteza zebranego materiału faktograficznego pozwoliła na poznanie kształtowania się systemu wartości, ze szczególnym uwzględnieniem wartości witalnych: „życia”, „zdrowia” i „sprawności fizycznej”.

ABSTRACT

In our report, we undertook attempt to analyse of system indispensable values for occupation of teacher of physical education in students' opinion, on space of three-old educational cycle. The investigative subject is one generation of students of Institute of Pedagogy specializing in Protective Pedagogy with Physical Education from Karkonosze College. School on all educational levels has the duty to form the system of value of pupils, and so problems touched in our paper, are interesting and valuable for scientific development. The analysis and synthesis of gathered factographic material let us shape the system of value, in particular the vital values: "life", "health" and "physical efficiency".